Akademie věd České republiky

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR | 80 let

TISKOVÁ ZPRÁVA

Praha 25. listopadu 2026

Akademie věd ČR
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
www.avcr.cz

VOKABULÁŘ WEBOVÝ SLAVÍ 20 LET. ODHALUJE PŘÍBĚHY ČESKÝCH SLOV I KAŽDODENNÍ ŽIVOT NAŠICH PŘEDKŮ

Jak se v průběhu staletí měnil význam slova „krása“? Co znamenalo slovo „pikel“? A čím se v 15. století léčila bolest hlavy? Odpovědi nabízí Vokabulář webový, internetový portál Ústavu pro jazyk český AV ČR, který už dvě desetiletí zpřístupňuje historickou češtinu odborníkům, studentům i široké veřejnosti. Umožňuje pátrat po nejstarších významech slov, nahlédnout do textů, v kterých se tato slova dochovala, i zkoumat historickou češtinu pomocí nejmodernějších nástrojů.

Vokabulář webový byl spuštěn před dvaceti lety a stal se rozsáhlým elektronickým zdrojem pro poznávání historické češtiny. Jeho základem jsou slovníky staré češtiny, zachycující slovní zásobu češtiny od jejích počátků do konce 15. století, především Elektronický slovník staré češtiny, který od roku 2005 zpracovává oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR. Uživatelé zde mohou nejen zjistit, co staré slovo znamenalo, ale také hledat jeho použití v historických textech.

Zajímavý příběh o proměně významu v průběhu staletí vyprávějí staročeské slovníky o slově krása, jehož nejstarším významem bylo „jas“ nebo „záře“. O slově pikel, které dnes užíváme pouze ve spojení „kout pikle“ se zase dozvíme, že k nám přišlo z němčiny a označovalo původně bodec či nástroj s hrotem. V ustáleném spojení pikel slévati, „spolčit se“, se objevuje už ve středověku a dodnes se význam tohoto spojení odráží také ve slovech spiknout se a spiknutí.

Vokabulář také nabízí několik stovek elektronických edic starých českých textů, od známé „první české věty“, přes rozsáhlé sbírky legend ze 14. století až po dobové lékařské příručky, které na bolení hlavy doporučují nejen pojídat topinky se sádlem, ale třeba i přivázat na hlavu mrtvého kohouta. Soubor historických mluvnic poskytuje uživatelům informace o tom, jak popisovali a hodnotili český jazyk intelektuálové dávných dob, mezi něž patřil i mistr Jan Hus. Jedinečné korpusy historické češtiny pak umožňují zkoumání dochovaných textů moderními lingvistickými metodami.

Vokabulář neslouží pouze jazykovědcům. Využít jej mohou také historici, archiváři, etnografové, studenti, pedagogové nebo všichni, kdo se zajímají o historii českého jazyka a každodenní život našich předků.

Kontakt pro média: **Markéta Růžičková**
Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR
press@avcr.cz
+420 777 970 812

Více informací: dr. Alena M. Černá
Ústav pro jazyk český AV ČR
alenacerna@ujc.cas.cz

Krumlovský sborník, Knihovna Národního muzea, sign. III B 10, s. 320
obrázek upraven pomocí ChatGPT Images 2.5 (OpenAI), prostřednictvím ChatGPT-5.6 Luna